Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2004_1_7.pdf | DOST. 29/01/26 11.26

OCENE – ZAPISKI – POROČILA – GRADIVO

UREDNIŠKI POPRAVKI V IZDAJAH PREŠERNOVIH PESMI[1]

1 Uvod

Izdaje Prešernovih pesmi se med seboj razlikujejo po založbah, urednikih, ki so jih urejali, materialu, ki ga obsegajo, letu izida, tisku, razporeditvi verzov in drugih grafičnih posebnostih, razlike pa so opazne tudi v zapisovanju besed, rabi ločil, opuščajev, malih in velikih začetnic ipd. Nekatera razhajanja na pomenski in izrazni ravni je mogoče pripisati dejstvu, da je že sam Prešeren svoje pesmi večkrat popravljal in spreminjal, kar pomeni, da obstaja več različic posameznih pesmi, druga so posledica posegov urednikov. Raziskava izhaja iz primerjave uredniških pojasnil o spremembah in posegih v štirih izdajah Prešernovih pesmi, njen namen pa je ugotoviti, ali uredniki z urejanjem spreminjajo tudi pomen pesmi. Analiza zajema 18 Prešernovih pesmi iz razdelka *Pesmi*.

2 Gradivo

Uredniške opombe in dejanski posegi v *Pesmih* so primerjani v izdajah, v katerih so uredniki[2] svoje spremembe navedli in utemeljili:

– *Prešéren I: Pesnitve. Pisma*, Tiskovna zadruga v Ljubljani, 1936; izdajo je priredil France Kidrič,
– *Poezije doktorja Francéta Prešérna*, Ljubljana: DZS, 1949; priredila Mirko Rupel in Alfonz Gspan,
– France Prešeren: *Pesnitve in pisma*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1962; uredil Anton Slodnjak,
– France Prešeren: *Zbrano delo I–II*, Ljubljana: DZS, 1965; uredil in opombe napisal Janko Kos.

3 Različne izdaje Prešernovih pesmi

Iz primerjave *Pesmi* v različnih[3] izdajah Prešernovih pesmi je razvidno, da sodi večina izdaj med ponatise, ki so jih uredili isti uredniki, izdale pa različne založbe. Sodobne izdaje v glavnem povzemajo redakcije pesmi, ki so jih uredili uveljavljeni uredniki (Pirjevec, Slodnjak, Kos), pri čemer imen le-teh oziroma jezikovnih redaktorjev ne omenjajo. Izjemi sta izdaja, ki jo je uredil Iztok Ilich,[4] in faksimile cenzurno-revizijskega rokopisa iz leta 1966, kjer je revizijo teksta in primerjavo z izvirnikom opravil Branko Reisp.[5] V izdajah Prešernovih pesmi so kot uredniki navedeni še: Josip Jurčič in Josip Stritar, Max Fischer, Luka Pintar, Anton Aškerc, Avgust Žigon, Avgust Pirjevec in Joža Glonar, Avgust Pirjevec, Avgust Pirjevec in Dušan Pirjevec, Dušan

---

[1] Prispevek je krajša predstavitev avtoričine diplomske naloge *Uredniški popravki v različnih izdajah Prešernovih Poezij*, Ljubljana, Filozofska fakulteta, 2002, mentorica red. prof. dr. Ada Vidovič Muha.

[2] Navajam uredniške popravke (popravki urednika oziroma korektorja), ne pa izdajateljskih (popravki izdajatelja).

[3] Do marca 2002 je izšlo več kot 90 različnih izdaj in ponatisov Prešernovih pesmi.

[4] *France Prešeren*, Ljubljana: DZS, 2000. Urednik Iztok Ilich. (Zbrana besedila so povzeta po objavi v *Zbranem delu I–II*, DZS, izdaja iz leta 1996 v redakciji Janka Kosa.)

[5] *Poezije Doktorja Fr. Prešerna*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1966. Revizija teksta in primerjava z izvirnikom Branko Reisp.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2004_1_7.pdf | DOST. 29/01/26 11.26

Pirjevec, France Kidrič, Anton Slodnjak, Mirko Rupel in Alfonz Gspan, Branko Reisp, Boris Ziherl, Dimitrij Rupel, Boris Paternu, Igor Saksida, Iztok Ilich, Silvo Fatur.

4 Tipi urejanja

Sodobne izdaje povzemajo jezikovni redakciji Antona Slodnjaka in Janka Kosa ter izdajo, ki sta jo uredila Avgust in Dušan Pirjevec. Primerjava uredniških opomb in pojasnil je pokazala, da uredniki pri urejanju upoštevajo različna izhodišča in vidike.[6]

4.1 Vidik avtorja[7]

Vidik avtorja pri urejanju Prešernovih pesniških besedil upoštevajo uredniki, ki na vseh ravneh izhajajo iz načel avtorja oziroma tvorca besedila. Tovrstne izdaje so ponatisnjene z vsemi pravopisnimi, jezikovnimi in celo tiskarskimi posebnostmi Prešernovega časa,[8] zaradi česar opombe in pojasnila urednikov o posegih niso potrebne. Vidik avtorja je zastopan v izdajah, ki so jih uredili Joža Glonar in Avgust Pirjevec[9] ter Avgust in Dušan Pirjevec.

4.2 Vidik bralca

Iz vidika bralca izhajajo pri urejanju Prešernovih besedil uredniki, ki jim je recepcija in razumevanje bralca oziroma naslovnika pomembnejša kot izvirna podoba pesniškega besedila. Vidik je spremenljiv, saj je pogojen s trenutnimi okoliščinami družbe in kulture. Da bi jezik pesniškega besedila čim bolj približale današnjemu knjižnemu jeziku, izdaje, urejene po tem vidiku, Prešernova besedila pravopisno in jezikovno posodabljajo. Vidik prevladuje v vseh izdajah, namenjenih najširšemu krogu bralcev – uveljavil se je tudi v Ruplovi in Gspanovi izdaji iz leta 1949 ter v vseh Slodnjakovih izdajah Prešernovih pesmi.

Za obravnavano knjigo je značilno sledeče:

4.2.1 Knjiga je prirejena po pesnikovi izdaji »Poezije dóktorja Francéta Prešérna, 1847«, a dodane so štiri pesmi: »Zdravljica« in »Izdajalcu Volkmerja fabul in pesmi«, ki ju je črtala dunajska cenzura, ter »Abecedarju« in »Novičarjem«, ki ju je pesnik sam izpustil, dasi sta že stali v rokopisu *Poezij*. Pravopis in deloma tudi jezik sta uravnana po današnjih pravilih. Apostrofi so opuščeni, razen v redkih primerih (npr. b' = bi, 'z = iz, 'ma = ima): Akcentov – pesnik je akcentiral skoraj vsako besedo – je več, kakor bi bilo potrebno za Slovence. Naglasna znamenja so postavljena po današnji pravopisni rabi. Ker se začetni *u-* izgovarja v slovenščini ne le kot w (ki ne dela zloga), je treba izgovarjati, kakor zahteva ritem, primere: *se umirila, ni ustavila, se učenost, na ušesa* … kot *se wmirila, ni wstavila, se wčenost, na wšesa* … v nezveneč glas, npr. *Bog usmili se, vanj upirajo, utopila*. Da bi se olajšalo branje, je v naslednjih primerih namesto

[6] Jože Faganel (2002: 330) deli Prešernove postumne izdaje (glede na primerjavo *Gazel* v 15 izdajah Prešernovih pesmi) na: znanstvenokritične (Kidričeva in Kosova izdaja), izdaje s konceptom modernizacije (Stritarjeva, Fischerjeva, Aškerčeva, Ruplova izdaja ter vse Slodnjakove in miniaturne izdaje) in izdaje s tekstološko zbeganim konceptom (Žigonova izdaja). Faganel izhaja pri delitvi Prešernovih izdaj iz besedila (iz posegov in razlik v *Gazelah*), navedena tipologija pa iz uredniških opomb in pojasnil.

[7] Poimenovanja vidikov izhajajo iz izhodišč, vidikov in stališč, ki so jih uredniki pri urejanju najbolj upoštevali. Posamezni tipi so opremljeni z ustreznimi uredniškimi pojasnili.

[8] Tovrstne izdaje ne vsebujejo uredniških opomb ali pojasnil o posegih – pesmi so popolnoma zveste *Poezijam* iz leta 1846–47.

[9] *Delo Franceta Prešerna,* Jugoslovanska knjigarna: 1929, ponatis Založba Wieser 1959 in 1997.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2004_1_7.pdf | DOST. 29/01/26 11.26

pravopisne podobe (*v*) podan izgovor (*u*): *unemat, upije, uname, užgano, uzdignile, unemaš*; v tem smislu je treba popraviti tudi *vnelo*.« (Rupel in Gspan 1949: 224.)

4.2.2 Ker so slovenske izvirne in prevedene pesmi, ki so zbrane v tej knjigi, nastajale od 1824 do 1845 in jih pesnik večinoma ni priredil 1846 za *Poezije*, so v pravopisnem in slovniškem pogledu zelo neenotne. Zaradi tega jih tudi ni mogoče brez hudega nasilja, ki bi lahko prizadelo ne samo akustično in ritmično podobo posameznih vrstic, temveč tudi njihove rime, spraviti v kolikor toliko enako in sodobno pravopisno in slovniško obliko. Vendar jih je bilo treba v tem pogledu kolikor toliko enako približati tekstom v prvi knjigi. Zato jih je prireditelj prepisal v sedanji črkopis, ohranil pa, kjer se je le dalo, njihovo izvirno interpunkcijo, pustil jim, kjer bi bilo to v prid branju in razumevanju, prvotna naglasna znamenja in spremenil Prešernove pravopisne in jezikovne oblike v naštetih primerih.[10] (Slodnjak 1960: 338 in 1962: 275.)

4.2.3 Vsa besedila prvega dela (*Poezije*) so prilagojena sodobnemu pravopisu in zdaj veljavnim slovniškim pravilom. Samo kadar bi zaradi pravopisnih ali slovniških sprememb trpeli ritem, rima ali melodija verza, so ostale zastarele ali narečne oblike izvirnika. Drugega dela pa ni bilo mogoče spraviti v enotno in sodobno pravopisno in slovniško obliko, ker so v njem zbrani vsebinsko zelo raznorodni teksti, ki so nastajali od 1824. do 1845. leta in čez in ki jim pesnik tudi nikdar ni hotel dati enotne jezikovne podobe, kakor je to storil s teksti v prvem delu knjige. Zaradi tega smo ta besedila prepisali v sedanji črkopis, jim ohranili, kolikor se je sploh dalo, izvirna ločila in jim pustili, kjer je bilo to v prid branju, prvotna naglasna znamenja. Spremenili pa smo pravopisne in slovniške oblike v tehle primerih:[11] /…/ (Slodnjak 1964: 363.)

4.2.4 Besedila so modernizirana glede na pravopis in slovnico. Prešernove oblike v *Poezijah*, ki danes niso v veljavi v knjižnem jeziku, so ostale samo tam, kjer bi zaradi sprememb trpeli ritem, rima ali melodija verza. Vse iz tega razloga ohranjene zastarele ali narečne oblike so navedene v *Opombah*. Opuščena so tudi vsa Prešernova naglasna znamenja, ki niso nujno potrebna za pravilno branje.[12] Urednik se zaveda, da je tvegana vsaka modernizacija pesnikovih oblik, toda Prešernovo besedilo je vendarle treba čimbolj približati tudi tistemu današnjemu človeku, ki ne pozna zgodovinskega razvoja našega knjižnega jezika. Glede na to se nam je zdelo bolje, da trpe filologi, kakor da se mučijo bravci. (Slodnjak 1962: 274 in 275.)

4.3 Prekrivni vidik

Prekrivni vidik v jezikovni pripravi Prešernovih besedil združuje vidik avtorja in vidik bralca. Poskuša ohraniti čim več prvinskih značilnosti Prešernovega jezika, hkrati pa upoštevati sodobna pravopisna načela. Vidik je pri urejanju upošteval France Kidrič v svojem *Prešernu I*, najbolj pa se je uveljavil v Prešernovih *Zbranih delih*, ki jih je leta 1965 jezikovno uredil Janko Kos. Izdaje obeh urednikov veljajo za znanstvenokritične, saj v opombah dosledno navajata in utemeljujeta popravke. Pri urejanju upoštevata isti vidik, izhajata pa iz različnih izhodišč: Kidrič posege opravičuje z načeli jezikovne zgodovine, Kos z estetskostjo Prešernovega jezika.

4.3.1 Kdor bi sodil, da je za prirejanje Prešernovih pesnitev za tisk ob devetdesetletnici njegovih *Poezij* že enostavno, bi se bridko motil. Zlasti velja to za »poslednjo redakcijo« tistih pesnitev, ki so bile izdane v »Poezijah« z letnico 1847. Poleg natisnjene prve izdaje *Poezij* sta

[10] Naštete primere navajam pri analiziranju in primerjavi uredniških popravkov.
[11] Primere navajam pri analizi uredniških popravkov.
[12] Sledijo popravki – navajam jih pri analiziranju uredniških popravkov.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2004_1_7.pdf | DOST. 29/01/26 11.26

sicer res ohranjena oba rokopisa, ki ju je Prešeren sam napisal ter dne 14. maja 1846 poslal v cenzuro, toda izza *Poezij* sta doživela slovenski literarni jezik in pravopis velike reforme, ki bi jih bil iz večine nedvomno tudi Prešeren upošteval, da je še živel. Odgovor na vprašanje, kaj je treba iz Prešernove redakcije besedil očuvati in kaj modernizirati, bo pač vedno nekoliko subjektiven. Nobeden izmed dosedanjih prirediteljev novih izdaj Prešerna se ni mogel izogniti izpremembam predloge, a točnega računa o postopku iščemo zaman. (Kidrič 1936: 375.)

4.3.2 Ker so glasovne, oblikovne in sintaktične posebnosti Prešernovega jezika zaradi foničnosti, melodije in ritma, pa tudi kolorita, ki ga ustvarjajo, nujna in nepogrešljiva sestavina Prešernovega pesniškega sveta in predvsem sloga, jih je v izdaji njegovih *Poezij* potrebno čimbolj ohraniti. /…/ Zaradi sprememb, ki so se od Prešernovih časov naprej pojavile v slovenskem pravopisnem sistemu, bi historično ne dovolj poučeni bralec posameznim elementom Prešernove grafike utegnil pripisovati drugačno vrednost, kakor so jo v njegovem času dejansko imeli. To pa je zadosten razlog za smotrno prilagoditev Prešernovega jezika današnjim potrebam. Cilj takšne prilagoditve torej ni približanje Prešernovega jezika današnjemu, ampak prav narobe – prilagoditev zunanje, pravopisne podobe Prešernovih tekstov njihovi dejanski zvočni in jezikovni podobi, seveda do tiste mere, do katere je takšna prilagoditev v okviru slovenskega pravopisa sploh mogoča. Razumljivo je, da vodilo pravopisnega moderniziranja Prešernovih pesniških tekstov, ki mu je poglavitni cilj približanje pristnejši zvočni in jezikovni podobi Prešernovega pesniškega sloga, ne more biti mehanično, ampak predvsem estetsko. Današnjemu pravopisu sledi samo do tam, kjer ga je mogoče uskladiti z namero Prešernovega jezika, verza in ritma. /…/ Objava Prešernovih *Poezij* se v pričujoči izdaji, kar zadeva obseg in ureditev zbirke, torej ravna po drugem rokopisu, ki predstavlja v tem pogledu zadnjo Prešernovo redakcijo *Poezij*. Pač pa se jezikovna redakcija pesniških tekstov v celoti ravna seveda po knjižni izdaji *Poezij* iz leta 1847, in sicer v skladu s kriteriji, ki jih je zaradi obsežnosti problema potrebno razložiti in utemeljiti v posebnem poglavju teh opomb. (Kos 1965: 205.)

4.3.3 Jezikovno so vsa Prešernova besedila – slovenska ali nemška – ponatisnjena v čimbolj prvotni obliki. Izdaja se drži načela, da morajo besedila ohranjati svojo prvotno zvočno, ritmično in besedno podobo, današnjemu okusu jih je potrebno prilagoditi samo po zunanji pravopisni podobi, kolikor je to mogoče; popravljene so očitne tiskovne napake izvirnikov, ločila pa samo tam, kjer so v skladu s samim tekstom. Redakcija besedil se v glavnem naslanja na podobo, izdelano v Prešernovem Zbranem delu I–II (1965–66), vendar z izboljšavami in popravki. Opuščeni so preštevilni naglasi in apostrofi tam, kjer niso nujno potrebni. (Kos 1998: 436.)

5 Primerjava uredniških opomb in popravkov

Navedki posegov posameznih urednikov so primerjani v različnih kategorijah: pri opuščanju oziroma ohranjanju grafičnih posebnosti, rabi opuščajev, naglasnih znamenj, ločil, velikih začetnic, pisavi skupaj in narazen, spremembah obrazil, oblik in leksemov. Razhajanja (v razmerju do faksimilizirane izdaje) in spremembe, ki jih v opombah navajajo uredniki, so primerjani s posegi, ki so bili dejansko opravljeni v *Pesmih*.

5.1 Grafične posebnosti

Kidrič:

> Štetje kitic in tercin (številka v začetku kitice) ali verzov (od 4. verza dalje) je urednikovo.
> (Kidrič 1936: 2.)

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2004_1_7.pdf | DOST. 29/01/26 11.26

Kos:

> Samo po sebi je razumljivo, da je današnji rabi potrebno čim bolj prilagoditi vse tiste zunanje grafične posebnosti v natisu Prešernovih *Poezij* 1847, ki so bile samo tiskarski običaj takratnega časa in nimajo prave zveze z dejansko, zvočno, jezikovno in ritmično strukturo Prešernovega pesništva. K takšnim grafičnim posebnostim sodijo predvsem: pika v naslovih posameznih pesemskih skupin in pesmi, velika začetnica, s katero se začenja vsak verz, ali pa umiki posameznih verzov v tisku kitic. Te in podobne zunanje posebnosti so zato v pričujoči izdaji prilagojene današnji rabi oziroma takšne, kakor jih zahteva današnji knjižni in pravopisni okus. (Kos 1965: 205.)

Primerjava:

Faksimile

Zdravljíca.
Spet tèrte so rodíle,
Perjátli! vínce nam sladkó,
Ki nam ožívlja žíle,
Sercé razjásni in okó!
Ki vtopí
Vse skerbí,
V potèrtih pèrsih úp budí!

Grafične posebnosti so v vseh izdajah prilagojene sodobnim pravopisnim načelom. Prilagoditve urednikov se med seboj razlikujejo, kar je treba pripisati predvsem časovnim razhajanjem med izdajami. Kidrič ohranja v naslovih pesmi piko, medtem ko jo Rupel in Gspan, Slodnjak in Kos opuščajo. Vse izdaje ohranjajo tradicionalno Prešernovo členitev na kitice in zapisovanje posameznih vrstic z zamikom, opuščajo pa zapisovanje velike začetnice na začetku vsake vrstice, ki je bilo v navadi v Prešernovem času. Kidrič oštevilči kitice in trivrstičnice.

5.2 Opuščaj

Kidrič:

> Apostrof za označevanje redukcije kratkih samoglasnikov, ki ga rabi Prešeren pri predlogu *iz* in pri nedoločniku skoraj dosledno ('z brézna itd., opustit' itd.), a sem ter tja tudi v drugih primerih (men'; raj'; b'là itd.), se piše v tej izdaji tudi tam, kjer ga Prešeren ni pisal: *lét'ne, svét'jem, klád'vo* itd. /…/ Nekaj besed je ostalo po Prešernovo brez apostrofa, dasi bi ga danes pisali: *ak, al, kak* itd., kjer bi se redukcija *i*-ja morala označiti. Brez apostrofa se piše po Prešernovo tudi prefiks *iz-* kot *z-*: *zginila, zguba, zleteti, znebiš, zročímo* itd. Neutemeljeni Prešernovi apostrofi so se črtali, tako da se piše: *njen* namesto *njen', z nebes* namesto *'z nebes, ž* njim namesto *ž'* njim, *v nebeški raj* namesto *v' nebeški raj, k* namesto *k'*.
> (Kidrič 1936: 383, 384.)

Rupel in Gspan:

> Apostrofi so opuščeni, razen v redkih primerih (npr. *b' = bi, 'z = iz, 'ma = ima*).
> (Rupel in Gspan 1949: 224.)

Kos:

> Prešeren je pisal v nekaj primerih apostrof tudi tam, kjer ga današnji pravopis nikakor ne zahteva in kjer bi se zato zdel nenaraven. To velja zlasti za primere: njen' (*Strunam*), /…/ Prav narobe je s primeri, kjer bi – v skladu s Prešernovo lastno prakso in intencijo – vsekakor moral stati apostrof, pa ga v *Poezijah* 1847 iz kateregakoli vzroka vendarle ni. Prešeren je zares dosledno pisal apostrof predvsem v dveh primerih: v infinitivu, kadar je temu odpadel končni »*i*«, in pa v predlogu v predlogu »*iz*«, kadar je ostal brez samoglasnika in ga je bilo potrebno razlikovati od predloga »*z*«. Prav zato uvaja pričujoča izdaja apostrof v tistih nekaj primerih kratkega

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2004_1_7.pdf | DOST. 29/01/26 11.26

infinitiva in skrajšanega predloga »*iz*«, kjer ga v *Poezijah* 1847 kljub očitni Prešernovi intenciji ni najti. (Kos 1965: 206.)

Primerjava:

Faksimile	prijátli	čmò	zapét'	z oblákov	nášga	mladénči	bránit	dočákat'
Kidrič	priját'lji	č'mò	zapét'	'z oblakov	náš'ga	mladénči	bránit'	dočákat'
R. in G.	prijátlji	čmò	zapét	'z oblákov	našga	mladénči	bránit	dočákat
Slodnjak	prijat'lji	č'mo	zapét'	'z oblakov	naš'ga	mladen'či	branit'	dočakat'
Kos	prijatlji	čmò	zapét'	'z oblakov	naš'ga	mladenči	bránit'	dočakat'

Tabela 1: Opuščaj v različnih izdajah *Zdravljice.*

Kidričeva in Kosova izdaja glede na navedke v opombah najbolj dosledno rabita opuščaj. Prešernovo prvotno rabo ohranjata, označujeta pa tudi izpad končnega *i v* kratkem nedoločniku (*bránit', dočákat'*) in izpad *i* v predlogu *iz* (*'z oblakov*). Kidrič z opuščajem dosledno označuje še izpad nenaglašenega samoglasnika (*priját'lji, č'mò, náš'ga, zbrat'li*), medtem ko ga Kos v nekaterih tovrstnih primerih opušča (*prijatlji, čmò*; vendar *naš'ga* in *zbrat'li*). Rupel in Gspan dosledno opuščata Prešernove opuščaje, razen v primerih, ki jih navajata v opombah. V obravnavanih primerih opuščaj v njuni izdaji označuje samo izpad samoglasnika *i* v predlogu *iz*. Četudi Slodnjak v uredniških opombah rabe opuščaja ne obravnava, je v njegovi izdaji (v primerjavi z ostalimi) največ opuščajev – uvaja jih tudi v primerih, kjer jih Prešeren ni rabil in kjer jih ostali uredniki nimajo (*mladen'či*). Rupel, Gspan in Slodnjak upoštevajo pri urejanju isti vidik – besedilo želijo čim bolj približati bralcu, raba opuščajev v njihovih izdajah pa se povsem razlikuje: medtem ko Slodnjak povzema vse Prešernove opuščaje in uvaja dodatne, v izdaji Rupla in Gspana opuščajev skorajda ni.

5.3 Naglasna znamenja

Kidrič:

> Več naglašenj iz »Poezij«, tako pravilnih kakor napačnih, ki jih v faksimilizirani izdaji ni, je v naši izdaji opuščenih: stran 41, kitica 9, vrstica 3 govoríti (nam. góvoríti); /…/ (Kidrič 1936: 386.)

Rupel in Gspan:

> Akcentov – pesnik je akcentiral skoraj vsako besedo – je več, kakor bi bilo potrebno za Slovence. Naglasna znamenja so v naši izdaji postavljena po današnji pravopisni rabi. (1949: 224.)

Slodnjak:

> Opuščena so vsa Prešernova naglasna znamenja, ki niso nujno potrebna za pravilno branje. (1962: 274.)

Kos:

> Pričujoča izdaja opušča Prešernova naglasna znamenja, in sicer povsod tam, kjer je današnjemu bralcu, ki mu je na voljo veljavni pravopis slovenskega jezika, izreka vokalov popolnoma jasna, nedvoumna in torej neproblematična. Število naglasnih znamenj se naj bi na ta način skrčilo na najmanjšo možno mero. Iz upravičenih razlogov so morali ostati samo v tehle primerih: a) kjer sodobna pravopisna načela dopuščajo besedah dvojni naglas in lahko torej samó naglasno znamenje določno pokaže, katero naglasno možnost je v konkretnem primeru izrabil Prešeren;

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2004_1_7.pdf | DOST. 29/01/26 11.26

> b) kjer Prešernovo naglaševanje ni v skladu z današnjim in ga torej sodobni pravopis slovenskega jezika v nobenem primeru ne upošteva; c) kjer bi zaradi pomanjkanja naglasnega znamenja nastala smiselna ali oblikovna nejasnost; č) kjer nastajajo zaradi vokalnih redukcij in elizij besede oziroma besedne skupine, ki bi se današnjemu jezikovnemu okusu zdele nenavadne, nenazorne ali celo kuriozne, a jim naglasno znamenje vsaj deloma lahko dá nazornejšo, bolj sprejemljivo podobo; d) kjer naglasna znamenja podrobneje in natančneje določajo ritem in melodijo verza, zlasti v primerih, ko se verz odmika od mehaničnega metričnega tlorisa. /…/ (Kos 1965: 207.)

Primerjava:

Faksimile: Bóg živi vas Slovénke, Prelépe, žláhtne róžice;
Kidrič: Bog živi vas Slovénke, prelépe, žláhtne róžice!
Rupel in Gspan: Bog živi vas, Slovénke, prelépe, žlahtne róžice!
Slodnjak: Bog živi vas, Slovenke, prelepe, žlahtne rožice!
Kos: Bog žívi vas Slovenke, prelepe, žlahtne rožice;

Kidrič in Kos najbolj dosledno utemeljujeta svoj odnos do ohranjanja Prešernovih naglasnih znamenj. Kidrič pojasnjuje svojo rabo v razmerju do Prešernove, Kos pa navaja razloge za opuščanje čim večjega števila naglasnih znamenj. Kljub temu, da pri urejanju upoštevata isti vidik, se v rabi naglasnih znamenj popolnoma razhajata, kar je mogoče pripisati časovni oddaljenosti obeh izdaj. Uredniki ostalih izdaj svojih posegov ne utemeljujejo, iz primerjave prvega dela pete kitice *Zdravljice* pa je razvidno, da Kidrič, Rupel in Gspan povzemajo večino Prešernovih prvotnih naglasnih znamenj, medtem ko jih Slodnjak in Kos opuščata ter jih označujeta le tam, kjer je izgovorjava manj običajna ali nujna (npr. zaradi ohranjanja rime). Slodnjak, Rupel in Gspan pri urejanju upoštevajo isti vidik in v skopih opombah navajajo podobne argumente za opuščanje naglasnih znamenj, v rabi pa se obe izdaji razlikujeta – izdaja Rupla in Gspana ohranja več Prešernovih naglasnih znamenj kot Slodnjakova, kar je najbrž pogojeno s časovno oddaljenostjo obeh izdaj.

5.4 Ločila

Kidrič:

> Pravilno ločilo v faksimilu, ki v »Poezijah« manjka, je ostalo: stran 49, kitica 14, vrstica 5: O, /…/ Pravilno ločilo faksimila je ostalo, če je v »Poezijah« manj primerno. Stran 12, kitica I, vrstica 2: dotaknit'; namesto , /…/ Pomišljaji na koncih pesnitev so opuščeni: strani 7, 12, /../ Ločila, ki so napačna ali odveč ali ki manjkajo v izpričani poslednji Prešernovi redakciji, so popravljena oziroma izpuščena ali dostavljena: stran 28, kitica I, vrstica 2: vnéta /…/ (Kidrič 1936: 391–392.)

Kos:[13]

> Pričujoča izdaja zavestno in dosledno ohranja Prešernovo rabo klicaja, obenem ga pa seveda čimbolj dosledno dopolnjuje z vejico pred zvalnikom, kjer jo je Prešeren izpuščal, a je po današnjem pravopisu nujna. Pričujoča izdaja poskuša ohraniti veljavo Prešernovega podpičja v čim večji meri, ne da bi ga kakorkoli nadomeščala s piko ali vejico. Še več – kjer je to v skladu s cenzurnimi rokopisi, si celo ne pomišlja uporabiti podpičje namesto pike ali vejice, če je takšna raba v duhu Prešernove sintakse in ustreza pesnikovi nameri. /…/ Ker zveza pomišljaja in vejice grafično ni preveč jasna in ker se tudi današnji pravopis nagiblje k stališču, ki ni naklonjeno povezovanju dveh ločil, ohranja pričujoča izdaja v vseh takšnih primerih samo pomišljaj, izpušča pa vejico. /…/ Pričujoča izdaja se na mestih, kjer Prešeren nima vejice,

[13] Kos (1965: 209) meni, da je od vseh pravopisnih in jezikovnih vprašanj pri prirejanju Prešernovih pesniških besedil najpomembnejše in najbolj zapleteno vprašanje ločil.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2004_1_7.pdf | DOST. 29/01/26 11.26

današnji pravopis pa jo zahteva, ravna po pravopisnih zahtevah. Pač pa ohranja prvotno stanje povsod tam, kjer manjkajoča vejica ne zdi neogibno potrebna in bi utegnila pomeniti poseg v ritmično in melodično zgradbo Prešernovega verza. (Kos 1965: 211–212.)

Primerjava:

Faksimile: Komú nar préd vesélo Zdravljíco, brátje! čmò zapét'?
Kidrič: Komú narpred vesélo zdravljíco, brátje, č'mò zapét'?
R. in G.: Komú najpréd vesélo zdravljíco, bratje, čmò zapét?
Slodnjak: Komú najpred veselo zdravljico, bratje, č'mo zapet'?
Kos: Komú narpred veselo zdravljico, bratje! čmò zapét'!

Kos v svojih opombah najbolj natančno razčlenjuje ohranjanje in posodabljanje Prešernovih ločil. V svoji izdaji dosledno ohranja Prešernov klicaj za zvalnikom (to navaja tudi v opombah, medtem ko ga ostali uredniki nadomeščajo z vejico), hkrati pa Prešernov vprašaj nadomesti s klicajem tam, kjer ga ostali uredniki ohranjajo. Slodnjak, Rupel in Gspan v svojih opombah tovrstnih posegov ne navajajo, iz primerov pa je razvidno, da nadomeščajo njegov zvalniški klicaj z vejico, podpičje pa z vejico ali s piko.

5.5 Raba velike začetnice in pisava skupaj oz. narazen

Kidrič:

Začetne velike in male črke se rabijo po sedanjem pravopisu, zato se piše tudi: *z Bogam* namesto Prešernovega *z bogam*; *jud'nje*, judovsko, *judov* namesto *Jud'nje, Judovsko, Judov; /…/* Brez Prešernovega vezaja in skupaj se pišejo a) pronominalne zveze, kakor *čezme* namesto *čez-me, vanje* namesto *v-anje* /…/, b) prave sposojenke, kakor *mladokljune* namesto *mlado-kljune* /…/, v tem smislu bi bilo treba pisati tudi: črnooko, svitlolično. Brez Prešernovega vezaja, a narazen se pišejo: *žal beséde, Romanca od Strmega grada* namesto *Romanca od Strmiga grada*. Vezaj je bilo treba vstaviti tudi v besedi le-té namesto leté. (Kidrič 1936: 382–384.).

Rupel in Gspan:

Pravopis in deloma tudi jezik sta uravnana po današnjih pravilih. (Rupel in Gspan 1949: 224.)

Slodnjak:

Besedila so modernizirana glede na pravopis in slovnico. (Slodnjak 1962: 274.)

Kos:

Historično ne dovolj poučeni bralec bi posameznim elementom Prešernove grafike utegnil pripisovati celó čisto drugačno vrednost, kakor so jo v njegovem času dejansko imeli. To pa je zadosten razlog, ki sam po sebi utemeljuje potrebo po smotrni prilagoditvi Prešernovega pravopisa današnjim potrebam. /…/ Pričujoča izdaja sledi današnjemu pravopisu samo do tam, kjer ga je mogoče uskladiti z intencijo Prešernovega jezika, verza in ritma. (Kos 1965: 204.)

Primerjava:

Faksimile	očenàš	vél'ki Šmáren	zá-se
Kidrič	očenàš	Vél'ki Šmáren	zase
R.in G.	očenàš	Veliki Šmaren	záse
Slodnjak	očenaš	vel'ki šmaren	záse
Kos	očenàš	vel'ki šmaren	zase

Tabela 2: Velika začetnica in pisava skupaj oz. narazen.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2004_1_7.pdf | DOST. 29/01/26 11.26

Kidrič najbolj natančno navaja svoje posege. Vsi uredniki prilagajajo Prešernovo rabo velike oz. male začetnice sodobnim pravopisnim pravilom. Izdaje se med seboj razhajajo v zapisovanju cerkvenih praznikov – Kidrič, Rupel in Gspan zapisujejo Prešernov *vél'ki Šmáren* kot *Vél'ki Šmáren* in *Veliki Šmaren,* medtem ko Kos in Slodnjak zapišeta *vel'ki šmaren.* Vse izdaje opuščajo Prešernovo rabo vezaja v naveznih oblikah zaimkov (*zá-se* itd.).

5.6 Zapisovanje neobstojnega samoglasnika

Kidrič:

> Za polglasnik se piše v tej izdaji *e*: a) nam. *i* v končnicah *-ec*, -ek, *-en* ter v besedah *menih, meníšič, sem* (=*sum*), *čemu*; b) nam. *a* v besedah *kes* / *kesal, temna* / *temnica* / *temnota*; c) namesto *o* v besedah *sežge, kamer;* č) namesto *u* v besedah *ven, vendar*. (Kidrič 1936: 381.)

Slodnjak:

> Polglasnik, ki ga Prešeren označuje z *i*, je prireditelj vedno pisal z *e*, razen, če bi sprememba spremenila rimo. (Slodnjak 1960: 338.)

Kos:

> Samoglasnik »i« je nadomeščen z današnjim »e« predvsem v pridevniških obrazilih »-iga«, »-imu« itd., pa tudi v drugih primerih, ko je Prešeren pisal še nenaglašeni ali kratko naglašeni »i«. (Kos 1965: 213.)

Primerjava:

Faksimile	tíčik	mésic	pévic	sožge	vun
Kidrič	tíček	mésec	pévec	sežgè	ven
R. in G.	ptiček	mesec	pevec	sežgè	ven
Slodnjak	ptiček	mesec	pevec	sežge	ven
Kos	tiček	mesec	pevec	sežge	vèn

Tabela 3: Zapisovanje Prešernovega polglasnika.[14]

Neobstojni samoglasnik, ki ga je Prešeren zapisoval z *i, o* in *u*, je v vseh izdajah zapisan z *e*, tudi pri Ruplu in Gspanu, ki tega posega ne omenjata.

5.7 Zapisovanje zlogotvornega *r*

Kidrič:

> Za zlogotvorni r se piše r nam. -er: *klavrno* nam. klaverno, *krvavi* nam. *kervavi*, *rdeč* nam. *rudeč itd.* (Kidrič 1936: 382.)

Slodnjak:

> Prireditelj je pisal v vseh ustreznih primerih *pri* nam. *per* (tudi kadar je zlog *per* sestavni del samostalnika, glagola ali pridevnika). (Slodnjak 1960: 338.)

Kos:

> Pisava zlogotvornega »*r*« je v skladu s prakso, uveljavljeno v izdajah starejših tekstov že več desetletij, prilagojena današnjemu pravopisu. Zato je »*e*«, ki je nekoč označeval polglasniški nastavek pred »*r*«, dosledno opuščen. (Kos 1965: 215.)

[14] Navedeni primeri so iz pesmi *V spomin Valentina Vodnika.*

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2004_1_7.pdf | DOST. 29/01/26 11.26

Primerjava:

Faksimile	tèrte	skèrbi	potèrtih	pèrsih	vèrnejo
Kidrič	tŕte	skrbí	potŕtih	pŕsih	vŕnejo
R. in G.	trte	skrbí	potŕtih	prsih	vŕnejo
Slodnjak	trte	skrbi	potrtih	prsih	vrnejo
Kos	trte	skrbi	potrtih	prsih	vrnejo

Tabela 4: Zapisovanje zlogotvornega *r*.

Prešernovo zapisovanje zlogotvornega *r* (s samoglasniškim nastavkom → *èr*) je v vseh izdajah opuščeno, tudi v izdaji Rupla in Gspana, ki te spremembe ne navajata.

5.8 Zapisovanje nebnikov

Kidrič:

> Za palatalni n', bodisi da ga izraža Prešeren z jn (npr. Krajnec/krajnski, zjutrejna, zdajni itd.) ali po gorenjsko z n (npr. bližni, posledno, Gorenci, mošnica, knige, zmanka, višnelši, niju/nij/nijno), se piše nj: Kranjec, kranjski, zjutranja, zdanji, bližnje, posledjno, Gorenjci, mošnjica, knjige, 'njiju. /…/ Obratno se Prešernovo neopravičeno jotiranje n-a opušča ter piše sufiks -niv nam. -njiv (lažniv nam. lažnjiv /…/ Za palatalni *l'* se piše vedno *lj*, torej tudi *daljnih* na. Prešernovih *dalnih*, *dobrotljivost* namesto *dobrotlivost* /…/ Obratno se Prešernova neopravičena jotacija opušča: *meglén* namesto *megljén'*, *sla* namesto *slja*, *zaželêne* namesto *zaželjêne*. /…/ Nam. *počí*, *poví* in *ubí se piše počij*, *povíj* in *ubíj*, a narobe nam. *varij vari*. Nam. *-ia* se piše *-ija* (*Elegija*, *glorija*), a *-ijo-* nam. Prešernovega *-io-* (*Albijonec*, *Španijol*, *vijolce*). (Kidrič 1936: 382.)

Slodnjak:

> Prireditelj je pisal v vseh ustreznih primerih: njij' nam. nij; njij'ne nam. nijne; (Slodnjak 1960: 338.)

Kos:

> Prilagoditev današnjemu pravopisu je bila v precejšnji meri nujna in upravičena tudi za pisavo palatalnih glasov »lj« in »nj«. /…/ Dejstvo, da se je pesnik sam – čeprav omahovaje – poskušal odtegniti tradicionalni dolenjski osnovi, je seveda zadosten razlog, da se pisava palatalnih glasov v Prešernovih tekstih prilagodi današnjemu pravopisu. (Kos 1965: 214.)

Primerjava:

Faksimile	prijátli	V spomínj	Španíol
Kidrič	priját'lji	V spomín	Španjól
R. in G.	prijátlji	V spomin	Španiol
Slodnjak	prijat'lji	V spomin	Španijol
Kos	prijatlji	V spomin	Španijól

Tabela 5: Zapisovanje nebnikov.[15]

[15] Prvi primer je iz *Zdravljice*, drugi in tretji primer sta iz pesmi *V spomin Valentina Vodnika*.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2004_1_7.pdf | DOST. 29/01/26 11.26

Nebniki, ki jih je Prešeren zapisoval neenotno, so v vseh izdajah usklajeni s sodobnimi pravopisnimi pravili, tudi pri Ruplu in Gspanu, ki tovrstnih posegov ne navajata, in Slodnjaku, ki omeni le nekatere.

5.9 Zapisovanje glasov *u* in *v*

Rupel in Gspan:

> Ker se začetni *u*- izgovarja v slovenščini ne le kot *w* (ki ne dela zloga), je treba izgovarjati, kakor zahteva ritem, primere: *se umirila, ni ustavila, se učenost, na ušesa* … kot *se wmirila, ni wstavila, se wčenost, na wšesa* … v nezveneč glas, npr. *Bog usmili se, vanj upirajo, utopila*. Da bi se olajšalo branje, je v naslednjih primerih namesto pravopisne podobe (*v*) podan izgovor (*u*): *unemat, upije, uname, užgano, uzdignile, unemaš*; v tem smislu je treba popraviti tudi *vnelo*. (Rupel in Gspan 1949: 224.)

Kos:

> Problem zase je v Prešernovih tekstih pisava črke »v« za glas »u« ali za dvoustnični »u« na začetku besed, in sicer povsod tam, kjer nastaja hiat in ga je zaradi metričnega ritma potrebno premostiti s sinicezo. /…/ Pričujoča izdaja prav zato prilagaja Prešernovo pisavo hiata današnji rabi in s tem zakonitostim današnjega pesniškega jezika. Pač pa ohranja Prešernov zamenjavo črke »v« za »u« povsod tam, kjer ne gre za hiat in kjer raba črke »v« pomeni, da je ne gre izgovarjati kot samostojen zlog. (Kos 1965: 214.)

Primerjava:

Faksimile	vtopí	vsmèrti	nevsmíljena
Kidrič	vtopí	vsmrti	nevsmíljena
R. in G.	utopí	usmŕti	neusmíljena
Slodnjak	utopí	usmrti	neusmiljena
Kos	utopi	usmŕti	neusmiljena

Tabela 6: Zapisovanje glasov *u* in *v.*

Prešernove zapise hiata in fonemskih različic glasov *u* in *v* s črko *v* ohranja samo Kidričeva izdaja, ostale jih posodabljajo (tudi Slodnjakova, v kateri urednik posegov ne navaja).

5.10 Spremembe obrazil, oblik in leksemov

Kidrič:

> Prešernov -*ej* iz jata () nadomešča Kidrič z *e-jem*: *vbežati* nam. *vbejžati*. (Kidrič 1936: 382.)

Slodnjak:

> Prešernove pravopisne in slovniške oblike smo spremenili v le-teh primerih: a) *da* nam. *de; das'ravno* nam. *des'ravno*; *pri* nam. *per* (tudi pri samostalnikih, glagolih in pridevnikih; *naj* nam. *nar*; *tje* namesto *kje* (danes *tja*); *jaz* nam. *jest* ali *jez*; *daleč* nam. *deleč*; *zdaj* nam. *zdej* , *mimo* nam. *memo*; *blizu* nam. *blezu* (ipd.); b) polglasnik *e* nam. *i* (razen pri grafičnih rimah); c) *Ondan* nam. *Undan*; *zbiraj* nam. *zberaj*, *podpira* nam. *podpera*, *letijo* nam. *letejo*, *vzemite* nam. *vzamite* /…/ (Slodnjak 1962: 273). V sedanjem pravopisu je prireditelj pisal naslednje besede v vseh primerih, kadar jih srečujemo v priobčenih tekstih: *zbéraš* > *zbíraš*, *ozéraj* > *ozíraj*, *odpéraj* > *odpíraj*, *zméram* > *zmíram*. (Slodnjak 1960: 338.)

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2004_1_7.pdf | DOST. 29/01/26 11.26

Primerjava:

Faksimile	deklétam	išeš	de	kómej	Slovéncov dom	nar pred	odpéraj
Kidrič	deklétam	išeš	de	kómej	Slovéncov dom	narpred	odpíraj
R. in G.	dekletom	iščeš	da	kómaj	Slovéncev dom	najpréd	odpíraj
Slodnjak	dekletom	iščeš	da	komaj	Slovencev dom	najpred	odpiraj
Kos	dekletam	išeš	de	komej	Slovencov dom	narpred	odpiraj

Tabela 7: Ponazoritev spremenjenih in ohranjenih oblik.[16]

Kidrič in Kos nekaterih posegov, ki jih navaja Slodnjak, ne omenjata, medtem ko Rupel in Gspan tovrstnih popravkov sploh ne navajata. Iz primerjave pesniških besedil je razvidno, da izdaji Kidriča in Kosa ohranjata nekatere posebnosti Prešernovega jezika, ki so odraz starejše tradicije in so bile spremenjene že v pesnikovem času – s sprejetjem t. i. novih oblik, ki so jih v okviru vsesplošnega knjižnega jezika uveljavili po letu 1848. Kidričeva in Kosova izdaja ohranjata Prešernove »stare« oblike v naslednjih primerih:

1. Končnica *-am* namesto končnice *-om* je ohranjena v orodniku ednine in dajalniku množine samostalnikov moškega in srednjega spola: *pod oknam, dekletam;* medtem ko jo Rupel in Gspan ter Slodnjak posodobijo v *pod oknom, dekletom* itd.
2. Nespremenjeno je Prešernovo zapisovanje glasu *š* namesto sklopa *šč*: *v pušavi, išeš, pušica* itd.; medtem ko Rupel in Gspan ter Slodnjak tovrstne primere posodobijo v: *v puščavi, iščeš, puščica* itd.
3. Ohranjena je starinska oblika podrednega veznika *da: da*: *ti mi braniš, de ne morem* /…/; medtem ko imajo Rupel in Gspan ter Slodnjak: *ti mi braniš, da ne morem* itd.
4. Ohranjena je končnica *-ej* namesto *-aj* v oblikah kakor *komej, malokdej, podej, pregledej, sej, zdej* itd.; medtem ko imajo Rupel in Gspan ter Slodnjak oblike: *komaj, malokdaj, pregledaj, saj, zdaj* itd.
5. Ohranjeno je Prešernovo zapisovanje samoglasnika *o* namesto *e* za mehčanimi soglasniki v oblikah: *tičov, čevljov, palcov, pogrebcov* itd.; medtem ko Rupel in Gspan ter Slodnjak pravilo preglasa upoštevajo: *ptičev, čevljev, palcev, pogrebcev* itd.
6. Za tvorjenje presežnika se rabi predpona *nar-*: *narlepši, narpred* itd.; medtem ko jo Rupel in Gspan ter Slodnjak nadomestijo s predpono *naj-* : *najlepši, najpred*.

Samoglasnik *i* v pridevniških priponah *-iga, -imu* itd. je v vseh izdajah nadomeščen z *e*: *lepemu* itd.[17]

[16] Prvi primer je iz pesmi *Dekletom*, drugi in četrti sta iz pesmi *Sila spomina,* ostali pa so iz *Zdravljice.*
[17] Edina posebnost novih oblik, ki sta jo prevzela tudi Kidrič in Kos.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2004_1_7.pdf | DOST. 29/01/26 11.26

6 Primerjava *Zdravljice*[18]

Iz primerjave *Zdravljice* je razvidno, da uredniki v svojih izdajah povzemajo različne predloge pesmi. Posegi na pomenski ravni se v *Zdravljici* kažejo predvsem v posodabljanju Prešernovega »univerzalnega« podrednega veznika *ki*,[19] spremembah množinske oblike samostalnika v edninsko, zamenjavi sklona osebnega zaimka in v ustvarjanju novih različic *Zdravljice* z povzemanjem različnih predlog Prešernove pesmi. Kidrič dosledno povzema starejšo verzijo *Zdravljice*, kar navaja tudi v opombah,[20] ne omeni pa, po kateri različici je povzel tretjo kitico, ki jo je Prešeren za objavo v *Poezijah* umaknil. Rupel in Gspan ne navajata, katero različico *Zdravljice* sta vključila v svojo izdajo – iz primerjave je razvidno, da povzemata sedem kitic po različici iz leta 1848, eno (sedmo kitico) pa po faksimilizirani izdaji. Slodnjak prvo, šesto in osmo kitico povzema po starejši različici, ostale pa po mlajši. Kos v svoji izdaji v celoti povzema mlajšo različico *Zdravljice*, kar navaja tudi v opombah.[21]

Ponazoritev 1: Primerjava osme kitice *Zdravljice*.[22]
F: Na zádnjè šè, perjátli! Kozárce za-se vzdígnimo, Ki smo za tó se zbrátli, Ki dôbro v sèrcu míslimo.
1848: Na zádnje šè, prijátli, Kozárce zá-se vzdígnimo, Ki smo zató se zbrát'li, Ki dôbro v sèrcu míslimo;
1936: Nazádnje šè, priját'lji, kozárce zase vzdígnimo, ki smo zató se zbrát'li, ki dôbro v srcu míslimo.
1949: Nazádnje še, prijátlji, kozárce záse vzdígnimo, ki smo zató se zbratli, ki dobro v srcu míslimo!
1962: Nazadnje še, prijat'lji, kozarec záse vzdignimo, ki smo zato se zbrat'li, ker dobro v srcu mislimo.
1965: Nazadnje še, prijatlji, kozarce zase vzdignimo, ki smo zato se zbrat'li, ker dobro v srcu mislimo;

F: Dókaj dní Nàj živí, Bog, kàr nas dôbrih je ljudí! –
1848: Dókaj dní Nàj živí Vsak, kàr nas dôbrih je ljudí! –
1936: Dókaj dní naj živí Bog, kàr nas dôbrih je ljudí!
1949: Dôkaj dni naj živí vsak, kar nas dobrih je ljudí!

---

[18] *Zdravljica* je v obravnavanih izdajah primerjana z dvema Prešernovima različicama: starejšo, ki jo je pesnik napisal že leta 1844, in mlajšo, objavljeno leta 1848 *v* Novicah in petem zvezku Kranjske Čbelice. Takšna primerjava je smiselna zaradi okoliščin, ki so pripomogle k nastanku posameznih različic pesmi: Prešeren je napisal *Zdravljico* leta 1944 in jo je želel takoj objaviti – ker mu knjižni preglednik Jurij Šporer tega ni dovolil, jo je hotel objaviti v *Poezijah*. V ta namen je izpustil tretjo kitico (*V sovražnike z oblakov* …), dunajski knjižni preglednik Fran Miklošič pa je zaradi panslavistične naravnanosti hotel črtati še četrto kitico (*Edinost, sreča, prava* …). Prešeren tako okrnjene pesmi ni hotel objaviti, célo in rahlo spremenjeno je izdal šele 26. marca 1848 v Novicah, nato pa še decembra 1848 v petem zvezku Kranjske Čbelice. (Povzeto po Slodnjak 1962: 278.)

[19] Prešeren rabi podredni veznik *ki* v vlogi petih podrednih veznikov: podrednega veznika *ki*, podrednega veznika *ko*, podrednega primerjalnega veznika *ko/kot*, podrednega veznika *da* in podrednega veznika *ker*. V kateri vlogi nastopa določen veznik, je mogoče ugotoviti šele iz sobesedila. (Novak 2002: 39.)

[20] »V oddelek *Poezij* sem uvrstil pesnitve, ki jim je pesnik sam dajal literarno ceno. Kriteriji so mi bili: ker jih je 1846 ohranil v cenzurnih rokopisih za tisk, ker jih je 1846 ostavil ali moral ostaviti ob strani le zaradi cenzure; ker jih je 1848 objavil; ker jih je v poslednjih letih pred *Poezijami* objavil, a sem jim 1846 odrekel le iz osebnih ozirov; ker ob cenzuri *Poezij* za tisk še niso bile godne. /…/ Kar je že bilo v cenzurnih rokopisih, toda je črtal cenzor ali pesnikov osebni ozir, je dobilo svoje mesto: na 26. strani *Zdravljica* /…/« (Kidrič 1936: 2).

[21] »Natis *Zdravljice* v pričujoči izdaji se ravna po objavi v petem zvezku Kranjske Čbelice oziroma v Novicah (1848). Od obeh predlog odstopa samo v nekaterih pravopisnih podrobnostih« (Kos 1965: 237).

[22] Glede na letnice objave si sledijo: Faksimile (F): v *Poezijah* neobjavljena verzija *Zdravljice*; 1848: Novice; 1936: *Prešeren I*; urednik France Kidrič; 1949: *Poezije doktorja Franceta Prešerna*; urednika Mirko Rupel in Alfonz Gspan; 1962: *Pesnitve in pisma*; urednik Anton Slodnjak; 1965: *Zbrano delo I*; urednik Janko Kos.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2004_1_7.pdf | DOST. 29/01/26 11.26

1962: Dokaj dni naj živi Bog, kar nas dobrih je ljudi!
1965: dókaj dni naj živí vsak, kar nas dobrih je ljudi!

Prešernovi različici se med seboj razlikujeta v zapisu *perjátli!* (F) proti *prijátli* (1848), rabi ločil, zapisovanju podrednega veznika *zato,* rabi apostrofa in vrstici: *Bog, kàr nas dôbrih je ljudí!* (F) proti *Vsak, kàr nas dôbrih je ljudí!* Kidrič in Slodnjak povzemata starejšo različico, pri čemer oba zapisujeta *priját'lji,* namesto *perjátli!* (F), *zase* namesto *za-se, zato* namesto *za-tó* in *zbrát'li,* namesto *zbrátli*. Oba opuščata končno dvodelno ločilo. Slodnjak opušča večino Prešernovih naglasnih znamenj, podredni veznik *ki (Ki dôbro v sèrcu míslimo;)* pa nadomešča s podrednim veznikom *ker* (*ker dobro v srcu mislimo*.). Kos, Rupel in Gspan povzemajo različico iz leta 1848, od nje odstopajo v zapisovanju nebnikov (*prijátli* proti *prijátlji*) in časovnega prislova (*na zádnje* proti *nazádnje*), opuščanju vezaja v naveznih oblikah zaimkov (*zá-se* proti záse), končno dvodelno ločilo pa nadomeščajo s klicajem. Kos opušča večino Prešernovih naglasnih znamenj, podredni veznik *ki (Ki dôbro v sèrcu míslimo)* pa nadomešča s podrednim veznikom *ker* (*ker dobro v srcu mislimo*).

7 Sklep

Primerjava uredniških pojasnil in dejanskih posegov v pesniških besedilih je pokazala, da Kidrič in Kos najbolj natančno navajata posege, navedeno pa tudi dosledno upoštevata v pesniških besedilih (npr. pri rabi ločil, opuščajev, naglasnih znamenj ipd.). Rupel, Gspan in Slodnjak svojih posegov pogosto ne navajajo, kar je najbolj opazno pri opuščanju opuščajev pri Ruplu in Gspanu in dodajanju le-teh pri Slodnjaku. Četudi posamezni uredniki pri urejanju upoštevajo iste vidike (Kidrič in Kos ter Slodnjak, Rupel in Gspan), se njihovi posegi v pesniških besedilih med seboj razlikujejo.[23] Največ uredniških posegov in sprememb v *Pesmih* je posledica posodabljanja Prešernovega jezika – kažejo se na izrazni ravni (npr. pri rabi ločil, naglasnih znamenj, zapisovanju glasov ipd.). Primerjava *Zdravljice* je pokazala, da uredniki s svojimi posegi spreminjajo tudi pomen Prešernovih pesmi. Za posodabljanje in poseganje v jezik umetniških besedil bi bilo treba določiti merila in kriterije, še zlasti pri tako pomembnih literatih, kot je Prešeren.

Literatura

Štefka Bulovec, 1975: *Prešernova bibliografija.* Maribor: Založba Obzorja.
Jože Faganel, 2002: Posegi v Prešerna: Razvoj izdajateljske prakse na primeru gazel. *Prešeren – kultura – Evropa.* 323–337.
Igor Kramberger, 2002: Prešeren v Kidričevi redakciji. *Kidričev zbornik.* Maribor: Slavistično društvo Slovenije. 75–89.
Nina Novak, 2002: *Uredniški popravki v različnih izdajah Prešernovih Poezij.* Diplomska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Nina Novak
Filozofska fakulteta v Ljubljani

[23] Podobne ugotovitve navaja glede šolskih izdaj Prešernovega opusa tudi Igor Kramberger (2002: 88): »Rešitve posameznih urednikov na filološkem področju so nekajkrat sprožile silovite polemike. Ker izčrpne študije o razvoju prešernoslovja še nimamo in ker so tudi tri izdaje Prešernovega opusa za šolsko rabo (Slodnjakova in Kosova v Kondorju in Paternujeva v Klasju) med seboj dokaj različne, je mogoče ugotoviti, da čaka zgodovinarja slovenistike s posebnim ozirom na prešernoslovje obsežno in obenem sila podrobno delo.«